

Psychological reflection of archetypal ideas (Yong) in the poems of modernist Kurdish poets (not selected poets)

Masoume Gomejamour¹ , Hojatolah Ghmoniri² , Parvin Rezaei³

1. Ph.D Candidate in Persian Language and Literature, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran. E-mail: masoumegomejamour@gmail.com
2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran. E-mail: hojatolah.ghmoniri@iau.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran. E-mail: parvin.rezaei@iaub.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article history:
Received 01 July 2024
Received in revised form
28 July 2024
Accepted 02 September
2024
Published Online 21
December 2024

Keywords:
Young,
psychological,
new Kurdish poetry,
archetypal ideas,
collective unconscious

ABSTRACT

Background: Archetypal ideas originate from the collective unconscious of humans and because they are embedded in the nature and institution of humans, and in everything that is the product of human thought, taste and feeling, they appear. From the point of view of the schema, excesses in the formation of psychological needs cause the formation of schemas. Literary works, including poetry, due to the fact that it comes from the human soul, are connected with archetypal ideas and poetry is considered as a collective unconscious medium of humans.

Aims: The purpose of the current research is the psychological reflection of archetypal ideas (Yang) in the poems of modernist Kurdish poets (not selected poets).

Methods: In this regard, in this article written in a library method, archetypal ideas in the poems of several modernist Kurdish poets have been investigated.

Results: The results of the research show that these poets have used archetypal images and images abundantly in their poetry. Of course, this has several reasons; One is that most of these poets are in conflict with the manifestations of civilization and urbanization, and they present the elements of nature and countryside as an unattainable dream in their poetry, and this directly causes the elements of nature and archetypal images to enter their poetry. The second reason is that most of these poets have a political and social orientation and themes such as freedom and homeland are considered central themes of their poems, but due to the limitations, they are forced to turn to symbolic and ambiguous language.

Conclusion: These poets turn to similes and metaphors to express the themes of freedom and homeland, and this causes natural and archetypal elements to enter their poems.

Citation: Gomejamour, M., Ghmoniri, H., & Rezaei, P. (2024). Psychological reflection of archetypal ideas (Yong) in the poems of modernist Kurdish poets (not selected poets). *Journal of Psychological Science*, 23(143), 253-264. [10.52547/JPS.23.143.253](https://doi.org/10.52547/JPS.23.143.253)

Journal of Psychological Science, Vol. 23, No. 143, 2024

© The Author(s). DOI: [10.52547/JPS.23.143.253](https://doi.org/10.52547/JPS.23.143.253)

✉ **Corresponding Author:** Hojatolah Ghmoniri, Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran.

E-mail: hojatolah.ghmoniri@iau.ac.ir, Tel: (+98) 9166682622

Extended Abstract

Introduction

Schemas include deeper cognitive levels and the central core of a person's personality; Therefore, it seems that the psychological dimensions are related to the primary maladaptive schemas.

Inconsistent schemas refer to ineffective cognitive frameworks for seeing oneself and others, which were mainly created in response to adverse childhood events and then spread through individual life. (Hosni, 1400)

One of the most important components and themes of contemporary Kurdish poets' poetry is the existence of words and terms that can be analyzed from the perspective of antiquity. Most of these words and terms are taken from the elements of nature and have signs and shades of the archetype in them. The analysis of archetypes in the poetry of Kurdish language poets can show the extent of these poets' attention to archetype ideas and also their adherence to the customs and traditions of the ancient beliefs of this region.

Method

A) Research design and participants:

This article is written in the library method and its type is analytical-descriptive. The sequential course of the research is that first by referring to reliable sources, the theoretical foundations of archetypal concepts have been investigated and their definitions and examples have been extracted. In the next step, the Divan of the studied poets was studied and some poems were selected as examples. In the final stage, relying on the study background, the analysis of archetypal ideas in the poems of the examined poets has been done and the results of the research have been obtained.

b) Tools

In order to check the available sources, library sources, scientific journals and reliable websites have been used.

Conclusion

Examining the archetype in the poetry of Kurdish poets shows that they always pay special attention to

mythological themes and elements of nature in their poetry, and this has caused archetypes to appear in the poems of these poets. These poets often avoid urban life and consider the manifestations of civilization and industry to destroy emotions and feelings, and this causes the desire to return to rural nature to rise in their poetry and the elements of nature enter their poetry. Themes such as freedom and homeland are also abundantly seen in the poetry of these poets, and addressing such topics, considering that it has limitations, forces these poets to use metaphorical and symbolic language, and the poets forcefully, freedom and homeland, and social themes and They liken politics to the elements of nature, and this is also one of the reasons for the appearance of archetypal ideas emanating from natural elements in the poems of these poets. In general, as seen in the samples of the examined poets' poems, the frequency of archetypal ideas can be seen abundantly in the modern Kurdish poetry, and this shows that although the poetry of these poets ignores some rules of traditional poetry, it is rich in terms of content and meaning. And it is loaded.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article is taken from the doctoral dissertation of the first author in the field of psychology and education of exceptional children in the Faculty of Psychology, University of Tehran. In order to maintain the observance of ethical principles in this study, an attempt was made to collect information after obtaining the consent of the participants. Participants were also reassured about the confidentiality of the protection of personal information and the presentation of results without mentioning the names and details of the identity of individuals

Funding: This study was conducted as a PhD thesis with no financial support.

Authors' contribution: The first author was the senior author, the second were the supervisors and the third was the advisors.

Conflict of interest: the authors declare no conflict of interest for this study.

Acknowledgments: I would like to appreciate the supervisor, the advisors, the parents in the study.

بازتاب روانشناختی انگاره‌های کهن الگویی (یونگ) در اشعار شاعران نوپرداز کرد (نه شاعر برگزیده)

معصومه گومه‌جمور^۱، حجت‌اله غمنیری^۲، پروین رضایی^۳

۱. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

۲. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

۳. استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.

چکیده

مشخصات مقاله

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخچه مقاله:

دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱

بازنگری: ۱۴۰۳/۰۵/۰۷

پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۲

انتشار برخط: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

کلیدواژه‌ها:

یونگ،

روانشناختی،

شعر نو کردی،

انگاره‌های کهن الگویی،

ناخودآگاه جمعی

زمینه: انگاره‌های کهن الگویی از ناخودآگاه جمعی انسان‌ها سرچشمه می‌گیرند و به دلیل این که در ذات و نهاد انسان‌ها جای گرفته‌اند، و در هر آنچه که محصول تفکر و ذوق و احساس انسان باشد، بروز و ظهور پیدا می‌کنند. از دیدگاه طرحواره افراط و تفریط در شکل‌گیری نیازهای روانشناختی باعث شکل‌گیری طرحواره می‌شود. آثار ادبی و از جمله شعر نیز با توجه به این که از روح و روان انسان برمی‌آید، با انگاره‌های کهن الگویی پیوند خورده و شعر به عنوان رسانه ناخودآگاه جمعی انسان‌ها مطرح می‌شود.

هدف: هدف پژوهش حاضر بازتاب روانشناختی انگاره‌های کهن الگویی (یونگ) در اشعار شاعران نوپرداز کرد (نه شاعر برگزیده) است.

روش: در همین راستا، در این مقاله که به روش کتابخانه‌ای نوشته شده، به بررسی انگاره‌های کهن الگویی در اشعار چندین نفر از شاعران نوپرداز کرد پرداخته شده است.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که این شاعران از تصاویر و انگاره‌های کهن الگویی به وفور در شعر خود استفاده کرده‌اند. البته این امر دلایل متعددی دارد؛ یکی این که اغلب این شاعران با مظاهر تمدن و شهرنشینی در ستیز هستند و عناصر طبیعت و روستا را به عنوان رؤیایی دست‌نیافتنی در شعر خود مطرح می‌کنند و این امر مستقیماً باعث ورود عناصر طبیعت و تصاویر کهن الگو به شعر آن‌ها می‌شود. دلیل دوم اینکه، اغلب این شاعران گرایش سیاسی و اجتماعی دارند و مضامین همچون آزادی و وطن از مضامین محوری اشعار آن‌ها محسوب می‌شود. منتها با توجه به محدودیت‌ها، مجبور به روی آوردن به زبان نمادین و مبهم می‌شوند.

نتیجه‌گیری: این شاعران برای بیان مضمون آزادی و وطن به تشبیه و استعاره روی می‌آورند و این امر نیز باعث ورود عناصر طبیعی و کهن الگو گونه به شعر آن‌ها می‌شود.

استناد: گومه‌جمور، معصومه؛ غمنیری، حجت‌اله؛ رضایی، پروین (۱۴۰۳). بازتاب روانشناختی انگاره‌های کهن الگویی (یونگ) در اشعار شاعران نوپرداز کرد (نه شاعر برگزیده).

مجله علوم روانشناختی، دوره ۲۳، شماره ۱۴۳، ۲۵۳-۲۶۴.

DOI: [10.52547/JPS.23.143.253](https://doi.org/10.52547/JPS.23.143.253) ۱۴۰۳، شماره ۱۴۳، دوره ۲۳، شماره ۲۵۳-۲۶۴.

© نویسنده‌گان.

مقدمه

کارل گوستاو یونگ (Carl Gustav Jung) نخستین روانشناسی بود که ناخودآگاه جمعی و کهن‌الگوها را به شکلی علمی و گسترده مطرح کرد. از نظر یونگ، این الگوهای کهن ذخیره‌های تجاربی‌اند که در طول تاریخ مدام توسط انسان‌ها تکرار شده‌اند و به صورت انرژی در لایه عمیقی از ناخودآگاه وجود دارند که در درون انسان در رویاها و تخیلات و در بیرون او به صورت اسطوره‌ها و آموزه‌های دینی تجلی می‌کنند (یونگ، ۱۳۷۸: ۵۲). به عبارت دیگر، کهن‌الگوها باورها و تفکرات مشترکی هستند که نوع بشر در هر زمان و مکانی کم و بیش به آن اعتقاد دارند. منشأ و محل بروز و ظهور کهن‌الگوها، ناخودآگاه جمعی بشر است که می‌تواند در قالب یک فکر مشترک، حس همسان و یا اعتقاد عمومی به ظرفیت ماورایی شیئی واحد خود را نشان دهد. بنابراین «کهن‌الگو تمایل ساختاری نهفته‌ای است که بیانگر محتویات و فرآیندهای پویای ناخودآگاه جمعی در سیمای تصاویر ابتدایی است و در همه دوران‌ها و نژادها مشترک است.» (دلاور و همکاران، ۱۳۹۴: ۸۴).

نظریه طرحواره برای این اصل بنا شده است که اختلال روانشناختی به آشفتگی و نقص در تفکر ربط دارد. افکار یا تفسیرهای منفی از فعال‌سازی باورهای ذخیره شده در حافظه بلندمدت به وجود می‌آیند.

روانشناسی و ادبیات پیوندی ناگسستنی دارند زیرا آثار ادبی همواره تحت تأثیر احساسات و عواطف انسان خلق می‌شوند و روانشناسی که یکی از شاخه‌های علوم انسانی است، علم مطالعه‌ی رفتار انسان است. در تعریف و فایده این دانش گفته‌اند: «روانشناسی شناختن رفتار خود و دیگران، بررسی علل و اسباب رفتار، توجه به شرایط معینی که باعث بروز رفتار خاصی می‌شوند و فهم تأثیر عوامل ارثی و عوامل مربوط به محیط جغرافیایی و اجتماعی و فرهنگی در رفتار افراد است» (شریعتمداری، ۱۳۹۴: ۶). مسائل مربوط به رفتار و شخصیت انسان‌ها در متون ادبی نیز بازتاب داشته و از دوران گذشته برخی شاعران و ادیبان به این موضوع اشاره کرده‌اند زیرا محتوای آثار هنری و ادبی هر هنرمند و ادیبی از خصوصیات درونی و ویژگی‌های روانی او جدا نیست، بنابراین آثار هر شاعری را می‌توان از منظر روانشناسی بررسی کرد.

کهن‌الگو معمولاً در هر آنچه که بشر به مدد تفکر و ذوق خود خلق می‌کند، تبلور پیدا می‌کند و یکی از زمینه‌های انعکاس کهن‌الگوها، آثار ادبی و به

ویژه شعر است. شعر شاعران کرد به دلیل پیوستگی با سنت‌ها و باورهای کهن ایرانی، نشانه‌های بارزی از وجود کهن‌الگو در خود دارد و شاعران کرد زبان تحت تأثیر محیط و همچنین باورهای منبعث از ناخودآگاه جمعی، اشعاری سروده‌اند که برخی واژگان و اصطلاحات آن‌ها ارجاعی هنرمندانه به کهن‌الگوها دارند. به نظر می‌رسد اغلب کهن‌الگوها در شعر شاعران مورد بررسی، در قالب نمادها بیان شده و عناصری طبیعی همچون جنگل، زمین، خورشید، دریا، و امثال آن در شعر این شاعران نقش انتقال مضامین کهن‌الگویی را بر عهده گرفته‌اند.

در این مقاله که به روش کتابخانه‌ای و بر پایه تحلیل محتوا نوشته شده، به بررسی کهن‌الگو در اشعار شاعران نوپرداز کرد (شیخ صالح شیخ‌نوری، عبدالله گوران، عبدالله پشیو، لطیف هلمت، شیرکو بیکس، هاشم سراج، جلال ملک‌شاه، سواره ایلخانی زاده و ژیلای حسینی) پرداخته شده است.

بیان مسأله

طرحواره‌ها سطوح عمیق‌تر شناختی و هسته مرکزی شخصیت فرد را در بر دارند؛ از این رو به نظر می‌رسد ابعاد روانشناختی با طرحواره‌های ناسازگار اولیه در ارتباط است.

طرحواره‌های ناسازگار به چارچوب‌های شناختی ناکارآمد برای دیدن خود و دیگران اشاره دارد که عمدتاً در پاسخ به حوادث نامطلوب کودکی به وجود آمده‌اند و به دنبال آن از طریق زندگی فردی گسترش پیدا کرده است (حسینی و همکاران، ۱۴۰۰).

از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و مضامین شعر شاعران کرد معاصر، وجود واژگان و اصطلاحاتی است که از منظر کهن‌الگو قابل بررسی و تحلیل هستند. اغلب این واژگان و اصطلاحات از عناصر طبیعت اخذ شده‌اند و نشانه‌ها و صبغه‌هایی از کهن‌الگو در خود دارند. تحلیل کهن‌الگو در شعر شاعران کرد زبان می‌تواند بیانگر میزان توجه این شاعران به انگاره‌های کهن‌الگویی و همچنین تبعیت آنان از آداب و رسوم باورهای کهن این منطقه است.

پیشینه پژوهش

جستجو در کتابخانه‌ها و پایگاه‌های نمایه‌سازی تحقیقات ادبی نشان می‌دهد که در زمینه بررسی و تحلیل شعر نو کردی پژوهش‌های متعددی نوشته شده است اما در خصوص بررسی کهن‌الگو در شعر نو کردی، تحقیقی نوشته نشده است. در اینجا به معرفی برخی تحقیقات نوشته شده در زمینه شعر نو کردی پرداخته می‌شود:

یافته‌ها

تاریخچه مختصری از شعر نو کردی

شعر نو کردی بعد از جنگ جهانی اول وارد ادبیات کردی شد. شاعرانی مانند رشید نجیب، رحمان بگ نفوس و شیخ صالح شیخ نوری در دهه چهارم قرن بیستم اگرچه آغازگر و پیشگام شعر نو کردی بودند اما جدی‌ترین حرکت در این عرصه با عبدالله گوران که او را «پدر شعر نو کردی» نیز می‌نامند، شروع شد. او شاعری پیشرو با بیانی نو در فرم و محتوا بود که شعر نو کردی را وارد مرحله جدی‌تری کرد (محمدپور ۱۳۹۶، ۳). می‌توان گفت که شعر «حقه‌ئه مرو» شیخ صالح که تحت تأثیر ادبیات ترک سروده شد، اولین جرقه‌های دگرگونی در شعر کردی با شعر بود و زمینه را برای نوگرایی عبدالله گوران مهیا کرد. گوران در سال‌های بعد به‌طور جدی‌تر ساختار شکنی در فرم شعر کردی را ادامه داد و می‌توان گفت او همان کاری را انجام داد که نیما در شعر فارسی آغاز کرده بود (هرچند گوران همواره پرچم‌دار شعر نو کردی را شیخ نوری می‌دانست). تحول و تغییری که گوران در شعر کردی ایجاد نمود، خیلی زود مورد توجه دیگر شاعران قرار گرفت و شاعران زیادی به شیوه و سبک او روی آوردند.

تاریخ ادبیات کرد در سه دوره جداگانه مطالعه می‌شود: دوره اول از ابتدا تا قرن نوزدهم میلادی، ادبیات کلاسیک کردی را شامل می‌شود که عمدتاً عارفانه و عاشقانه‌اند و همانند ادبیات کلاسیک فارسی در مدح خدا و پیغمبر سروده یا نوشته می‌شوند یا روایتی عاشقانه را بیان می‌کنند. در این دوره اتفاقات و مسائل مطرح اجتماعی و سیاسی جایگاه چندانی ندارند (نظریگی ۱۳۹۱، ۳).

دوره دوم، ادبیات قرن ۱۹ تا پایان جنگ جهانی اول و تا اواخر دهه دوم قرن حاضر و دوره سوم پس از جنگ جهانی است که این دوره خود به دو مرحله تقسیم می‌شود: مرحله اول بین سال‌های ۱۹۲۰ تا ۱۹۵۸ و مرحله دوم پس از سال ۱۹۵۸. در این سال‌ها داستان و شعر کردی شکل مدرن تری به خود می‌گیرد و تا حدود زیادی تحت تأثیر جنبش‌های آزادی‌خواهی و مبارزاتی هم‌عصر خود قرار می‌گیرد و نگاه‌های تازه‌تری شکل می‌گیرد. رمان و داستان‌نویسی کردی را هم باید متأخرترین و جدیدترین بخش ادبیات کردی است که بیشتر از ۶۰ تا ۷۰ سال قدمت ندارد. شروع داستان‌نویسی کردی را به دهه‌های دوم و سوم قرن گذشته میلادی برمی‌گردد و این تاحدودی هم‌زمان با آغاز داستان‌نویسی به زبان‌های فارسی، ترکی و

- مسعود بیننده (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان «مقدمه‌ای بر تجربه مدرنیته در شعر نو کردی» به روند نوگرایی در شعر کردی پرداخته و نتیجه گرفته که جریان آوانگارد نوگرایی در شعر کردی، کلیشه‌های نخ نما شده فرمالیستی و همچنین ادعاهای معناگرایانه مدلول گرایان را به چالش کشیده و در مواردی سخن از نوعی پایان زبان و ابداع سکوتی ضد توصیفی و ضد گفتمانی به میان می‌آورد.

- بختیار سجادی (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان «تاریخ ادبیات کردی در کردستان عراق پس از ۱۹۷۰» انجام داد که در شماره ۶۸ مجله زیربار به چاپ رسید که به بررسی تاریخچه نوگرایی در اندیشه و شعر کردی پرداخته است.

- مهناز شریعتی (۱۳۹۹) پژوهش «بررسی تطبیقی شعر نو کردی و فارسی با توجه به اشعار نیما یوشیج و عبدالله گوران» را انجام داده که روند نوگرایی، شباهت‌ها و تفاوت‌های دو شاعر نوگرای فارس (نیما) و شاعر نوگرای کرد (گوران) را با استفاده از روش تطبیقی را مورد تحقیق قرار داده است.

- فریاد شیری (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به جریان نوگرایی در شعر کردی» به این نتیجه رسید که ادبیات مدرن کردی طی این سال‌ها از آن فضای صرفاً سیاسی و چریکی فاصله گرفته و ضمن جهانی شدن به متنی اندیشمندانه تبدیل شده و به دغدغه‌های انسان معاصر می‌پردازد.

روش

(الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: این مقاله به روش کتابخانه‌ای نوشته شده و نوع آن تحلیلی-توصیفی است. سیر ترتیبی تحقیق به این صورت است که ابتدا با مراجعه به منابع معتبر، مبانی نظری انگاره‌های کهن‌الگویی بررسی و تعاریف و مصادیق آن را استخراج شده است. در مرحله بعد، به مطالعه دیوان شاعران مورد بررسی پرداخته شده و اشعاری به عنوان نمونه انتخاب شده است. در مرحله پایانی، با اتکا به پیشینه مطالعاتی به تجزیه و تحلیل انگاره‌های کهن‌الگویی در اشعار شاعران مورد بررسی پرداخته شده و نتایج پژوهش به دست آمده است.

(ب) ابزار

جهت بررسی منابع موجود از منابع کتابخانه‌ای، مجلات علمی و سایت‌های معتبر استفاده شده است.

عربی است اما داستان و رمان کُردی مدرن، از آغاز نیمه دوم قرن سر برآورده و به تدریج مسیر پیشرفتش را یافته است. اولین رمان کُردی در دهه ۶۰ قرن بیستم با «ژانی گهل» نوشته ابراهیم احمد ظهور کرد و از دهه ۸۰ به بعد هم از نظر کمی و هم از نظر کیفی رشد چشمگیری داشته است.

بختیار علی، فرهاد پیربال، شیرزاد حسن، رثوف بیگرد، عطاء نهایی، ناصر وحیدی و یاشار کمال نیز داستان‌نویسان کُردی هستند که موفق شدند با ارائه کارهایی متفاوت و مدرن، فضایی تازه در داستان کوتاه و رمان، ادبیات داستانی قابل‌قبولی را در سطح جهانی ارائه کنند. رمان «شهر موسیقیدانان سفید» اثر بختیار علی در ده هزار نسخه به چاپ رسید و بسیاری از منتقدان ادبی معتقدند اگر این رمان به هر زبان بزرگ دیگری جز کُردی نوشته می‌شد امروز رکورد پر فروش‌ترین کتاب تاریخ را می‌شکست. اولین داستانی که از کُردی به فارسی ترجمه شد نیز، توسط «ناصر سینا» و در ماهنامه «چیستا» بود. (محمداپور ۱۳۹۹: ۴)

در واقع شعر نو کُردی را می‌توان به دو دوره گوران (شعر موزون هجایی) و دوره بعد از گوران (شعر سپید) تقسیم کرد. شاعران هم‌دوره گوران عموماً به تقلید از او به شعر پرداختند و کار تازه‌ای ارائه ندادند و پس از مرگ گوران (۱۹۶۲ م) به نوعی در شعر معاصر کُردی، بحران رکود به‌وجود آمد که چند سالی به درازا کشید (علی اقدام ۱۳۹۸: ۶).

اوایل دهه هفتاد میلادی را می‌توان سرآغاز دگرگونی‌هایی در ادبیات کُردی دانست. این دگرگونی به واسطه آشنایی شاعرانی مانند شیرکو بی‌کس، عبدالله پشیو، رفیق صابر و لطیف هلمت با ترجمه عربی و فارسی ادبیات روز جهان به وجود آمد که برجسته‌ترین دستاورد آن پی بردن به رکود شعر کُردی و نیاز به تزریق اندیشه‌های مدرن‌تر و جهانی‌تر به آن بود که منجر به پیدایش افق‌های تازه ادبی و فرهنگی در سروده‌هایشان شد.

در کردستان ایران هم سواره ایلخانی‌زاده اولین کسی بود که پا به عرصه شعر نو کُردی گذاشت و می‌توان گفت که بانی و بنیانگذار شعر نو کُردی در کردستان ایران است. عبدالرحمن شرفکندی (ملقب به هه ژار) و هیمن نیز از شاعرانی بودند که در کردستان ایران به شعر نو روی آوردند.

تحلیل کهن‌الگو در اشعار شاعران

کهن‌الگوها صورت‌های مشترکی هستند که با سابقه چندین هزار ساله از اجداد بشر، نسل به نسل منتقل شده و در پستوی ضمیر ناخودآگاه جای گرفته‌اند. این صورت‌ها برای رسیدن به مرز خودآگاهی در نمادهای

گوناگون طبیعی جلوه‌گر می‌شوند و در آثار هنرمندان نمود پیدا می‌کنند. هر چند این کهن‌الگوها در ناخودآگاه جمعی ساختار متفاوتی دارند، در همه جا یکسانند و هم برای فرد سودمند هستند و هم برای نژاد بشر. کهن‌الگوها مفاهیم کهن و دیرینه‌اند که همواره بر ذهن بشر تأثیرگذار بوده‌اند و جلوه‌های آن‌ها در ادبیات ملل گوناگون نیز دیده می‌شود. «یونگ از کهن‌الگوهای متعددی نام می‌برد و آن‌ها را در شمار پرمعناترین تجلیات روان جمعی به شمار می‌آورد. از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به کهن‌الگوهای مادر مثالی، آنیما، آنیموس، خویش، سایه، نقاب، رستاخیز، تولد دوباره، پیر مکار، مدینه فاضله، آرمانشهر، کیمیا، قهرمان، پیرخرد و... اشاره کرد» (ارشاد، ۱۳۸۲: ۳۷۱).

در این بخش از پژوهش، ضمن آوردن نمونه شعری، به بررسی انگاره‌های کهن‌الگویی در اشعار شاعران برگزیده پرداخته شده است:

شیخ صالح شیخ نوری

شیخ صالح شیخ نوری یکی از شاعران پیشرو در شعر نو کُردی است و توانست جریان‌گذار از شعر سنتی به سمت شعر نو را در میان شاعران کرد زبان تسهیل کند. وی شاعری توانا بود که اشعارش برخاسته از عواطف و احساساتی انسان‌گرایانه و ناب بود.

در شعر زیر، شیخ نوری با روح خویش سخن می‌گوید و در مورد وجود یا عدم او اظهار تردید می‌کند اما در نهایت مشخ می‌شود که به وجود روح ایمان دارد و آرزویش این است که در روشنایی روز روحش او را تنها گذارد نه در تاریکی شب.

عنصر روح یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های نظریه یونگ در خصوص کهن‌الگوهاست. یونگ همواره روح انسان را دارای دو بُعد می‌داند و بر این باور است که روح هر انسانی از دو بُعد آنیما و آنیموس تشکیل شده است. برخی قبایل کهن روح را پرنده‌ای فرض می‌کردند که آماده پرواز است. اگر کسی در معرض خطر باشد؛ سعی در جلب و نگه داشتن مرغ روح او می‌کنند و یا برای مرغ روح او دانه‌های برنج بر زمین می‌ریزند و قدقد کنان مرغ روح او را صدا می‌زنند و سپس برنج‌ها را بر روی سر شخص آسیب دیده می‌ریزند تا مرغ بازگوش روح او بازگردد (فریزر ۱۳۸۳: ۲۳۰).

نمونه شعر شیخ صالح شیخ نوری:

ئەه‌ی پۆج! بە‌پاستی تۆ کۆی نازانم / ئەندەم لای عایەن بوووە کە
پۆژی / من و تۆ لە هە کە جیایە بین هە / بە‌لام کە‌ه‌ی، لە کۆی هە کە

ترجمه: زمانی بود که روحم تاریک و خالی بود. کدام دانه برق گرم در قلب من مانند یخ بود. پوستم خشک، رخساره‌ام زرد و رنگ پریده بود. لبخندم، آه نشسته بر لبم و اشک دیدگان بود.

عبدالله پشیو

اگر بخواهیم چهار رکن اساسی برای شعر معاصر کردی تعیین کنیم؛ بی گمان نام عبدالله پشیو یکی از چهار چهره‌ی شعری کردها است که در کنار نام‌های دیگری همچون: شیرکو بیکس، لطیف هلمت و رفیق صابر، بر پیشانی شعر معاصر کردی می‌درخشد و جایگاه بسیار قابل توجهی را به خود اختصاص داده و تأثیر منحصر به فرد و خاص خودش را هم بر جریان شعر کردی و حتی جریان‌ات سیاسی و اجتماعی کردستان گذاشته است. پشیو از شاعران مکتب اربیل است؛ «شعر شاعران مکتب اربیل و در رأس آن‌ها عبدالله پشیو، سرشار از تصویرهای بدیع و آکنده از شاخصه‌هایی چون زندگی، عشق، وطن، غربت، آزادی، مبارزه، عدالت‌خواهی و درخشش آهنگ‌های فراموش شده طبیعت پاک انسانی است» (شیری ۱۳۹۹، ۵). عبدالله پشیو نیز در اشعار خویش به نمادها و اصطلاحات کهن‌الگویی اشاره کرده و از جمله در شعر «سرباز گمنام»، به برخی انگاره‌های کهن‌الگویی همچون گل، غار، سنگ، درخت، خاک و آسمان اشاره کرده است. «درخت‌ها و گل‌ها و گیاهان در نظریه یونگ نمادهایی از مادرمثالی هستند، به طور کلی، درخت ساحتی زنانه و مادرانه دارد که صورت مثالی نگاهبان، در آغوش کشنده و روزی‌رسان و میوه دهنده دارد. به تعبیر دوبوکور، گذاشتن مرده در زهدان درختان میان تهی، در بسیاری از قبایل، کاری رمزی به معنای تجدید حیات در صلب مادر و الهه نباتات به حساب می‌آمد. این درختان مثالی، عموماً با آب‌های آغازین، سرچشمه‌های حیات بخش و جویبارها و رودها و دریاها پیوندی تنگاتنگ داشتند» (گورین و دیگران، ۱۳۷۱: ۸۷).

نمونه شعر عبدالله پشیو:

س‌دربازی ون / ک‌ه وه‌فدئ ده‌چئ ته‌شوینئ / ب‌و س‌ه‌ر گ‌و‌پ‌ری
س‌دربازی ون، تاج‌ه‌گول‌ین‌ه‌ی‌ه‌ک‌ دئ‌ئ‌ئ‌ / ئ‌ه‌گ‌ه‌ر س‌ب‌ه‌ی‌، / وه‌فدئ‌ ک‌
ب‌ئ‌ ته‌ول‌اتی من / ل‌ئ‌م‌ ب‌یرس‌ئ‌: ک‌وان‌ئ‌ گ‌و‌پ‌ری س‌دربازی ون /؟ ده‌ئ‌م‌:
گ‌ه‌وره‌م‌! / له‌ ک‌هناری ه‌ر / ج‌و‌گ‌ه‌ی‌ئ‌ / له‌س‌ه‌ر س‌ه‌ک‌و‌ی‌ ه‌ه‌ر
مزگ‌ه‌وت‌ئ‌ / له‌ب‌ه‌ر د‌ه‌رگای، ه‌ر م‌ائ‌ئ‌ / ه‌ر ک‌ئ‌ئ‌س‌ه‌ی‌ئ‌، / ه‌ه‌ر
ئ‌ه‌شک‌ه‌وت‌ئ‌، / له‌س‌ه‌ر گ‌اب‌ه‌ردی ه‌ر شاخ‌ئ‌، / له‌س‌ه‌ر د‌ره‌ختی ه‌ر

ئ‌ه‌گرین‌ه‌وه‌ / نازانم، ئ‌ه‌م‌ه‌ه‌ت‌ه‌له‌ و ئ‌ه‌س‌رار / ئ‌ه‌ی‌ پ‌و‌ح‌! ناخ‌و‌شی‌ و
خ‌و‌شی‌ زه‌مان‌ه‌ / له‌گ‌ه‌ل‌ ی‌ه‌ک‌ وه‌ک‌ ی‌ه‌ک‌ چ‌ئ‌شتمان‌ نازان‌ه‌ / ج‌یا
بوون‌ه‌وه‌ی‌ ت‌و‌م‌ ز‌و‌ر لا‌ گ‌ران‌ه‌ / له‌ د‌و‌ای‌ خ‌و‌ت‌ نا‌ه‌ و فرم‌ئ‌س‌ک‌ و
ح‌ه‌س‌ره‌ت‌ / ب‌ه‌ج‌ئ‌ه‌ئ‌ش‌تنی‌ ل‌ای‌ ت‌و‌ه‌ره‌زان‌ه‌ / ئ‌ه‌ی‌ پ‌و‌ح‌ ک‌ه‌ ویست‌ت‌ ج‌یا
ب‌یت‌ه‌وه‌ / ئ‌ین‌زارم‌ ه‌ک‌ه‌ له‌ پ‌ئ‌ش‌ پ‌و‌یت‌تا‌ له‌ / ل‌ای‌ خ‌و‌ت‌ تو‌خوا‌ ب‌و
ج‌یا‌بوون‌ه‌وه‌ت‌ / پ‌و‌ژئ‌ د‌اب‌ن‌ئ‌ ی‌ین‌اس‌یت‌ه‌وه‌ / تو‌خوا‌ ش‌ه‌و‌ن‌ه‌ب‌ئ‌، تاریک‌ و
ل‌ئ‌له‌ / ب‌ه‌ پ‌و‌ژئ‌ پ‌وون‌اک‌ ب‌ه‌ج‌ئ‌م‌ ه‌ه‌ئ‌له‌ (عبدالوحید، ۱۹۷۰: ۱۴۶).

ترجمه: ای روح واقعا نمی‌دانم تو چه هستی و همه‌اش در این اندیشه هستم که اگر من و تو روزی از هم جدا شویم نمی‌دانم کجا دوباره همدیگر را پیدا خواهیم کرد و نمی‌دانم این افسانه است یا راز. ای روح، خوشی و ناخوشی زمانه با همدیگر مثل غذای شجاعت هستند. جدا شدن تو برای من بسیار سخت است. بعد از تو به جا گذاشتن آه و اشک و غم برای من بسیار آسان است. ای روح که خواستنت جدا شدن است. قبل از رفتنت منتظرم نباش اما خودت برای این جدایی یک روز به خودت فرصت بده تا مرا بشناسی. اما تو را به خدا، شب نیا که تاریک و ظلمات است. مرا در یک روز روشن به جا بگذار.

عبدالله گوران

عبدالله گوران یکی از معروف‌ترین شاعران کرد است که مسیر شیخ‌نوری را ادامه داده و در نهایت به سرانجام رسانده است، زیرا گوران به طور قطعی و کامل، شعر نو کردی را بنیان نهاد و نقش او در این زمینه، قابل‌قیاس با اهمیت‌نیمادر شعر معاصر فارسی است. گوران سنت‌های دست و پا گیر شعر سنتی کردی را کنار گذاشت و زبان را از قید و بند محدودیت‌ها رها کرد. اشعار گوران نیز همواره با عناصر طبیعت و مضامین اساطیری پیوند خورده و برخی اصطلاحات به کار رفته در اشعار او نشانه‌هایی از انگاره‌های کهن‌الگویی در خود دارند. به عنوان نمونه، در شعر زیر وی به روح خودش اشاره کرده که زمانی تاریک و خالی بوده است. روح یکی از محوری‌ترین موضوعات کهن‌الگو در نظریه یونگ است و به طور کلی، کهن‌الگوهای مورد نظر یونگ بدون در نظر گرفتن روح فاقد قوام است. اشاره به روح در شعر زیر نشان می‌دهد که شاعر نمونه شعر عبدالله گوران:

س‌ه‌رده‌م‌یک‌ بوو د‌نیای‌ گیانم‌ تاریک‌ و چ‌ول‌ بوو / کام‌ به‌روچکه‌ی‌ گ‌ه‌رم‌ه‌
د‌لم‌ چه‌شنی‌ / سه‌ه‌ول‌ بوو / ق‌ه‌ریحه‌م‌ و‌شک‌ ته‌بیعه‌تم‌ ز‌ه‌رد و ژاک‌او‌ بوو /
ز‌ه‌رده‌خ‌ه‌ن‌م‌ ناخی‌ سه‌رلیو‌ فرم‌ئ‌س‌کی‌ چ‌او‌ بوو (گوران، ۱۳۹۸: ۵۴).

باخ‌ئ، / ل‌ه‌م وڵات‌ه، ل‌ه‌س‌ه‌ر ه‌ه‌ر ب‌س‌ت‌ه‌ زه‌مین‌ئ، / ل‌ه‌ژئ‌ر ه‌ه‌ر گ‌ه‌زه‌
 ئاسمان‌ئ، / مه‌ترسه‌! كه‌ه‌م‌ئ‌ك س‌ه‌ر داخ‌ه‌ و / تاج‌ه‌ گول‌ئ‌ين‌ه‌ك‌ه‌ت
 دان‌ئ. (نقل از كريم مجاور ۱۳۸۷، ۴۹)

ترجمه: «سرباز گمنام» هر بار که نماینده‌ای می‌رود به جایی می‌برد تاج گلی
 باخود. بر سر مزار سربازان گمنام. اگر فردایی، نماینده‌ای به سرزمین من
 آید. پرسد مرا: کجاست مزار سربازان گمنام‌تان؟ می‌گویم سرورم! بر کنار
 هر جویی بر سکوی هر مسجدی، در آستانه‌ هر خانه، کلیسا و غاری، بر
 سنگ‌های هر کوهی، در زیر درختان هر باغی، بر هر وجب خاک این
 سرزمین، در زیر این آسمان آبی، نترس! سرت را خم کن، بی‌پروا و آرام،
 تاج گلت را بگذار!

لطیف هلمت

شاعر دیگری که در شعر نو کردی جایگاه برجسته‌ای دارد، لطیف هلمت
 است. هلمت از شاعرانی است که شعر خود رو اغلب تربوینی برای بیان
 مواضع سیاسی و اجتماعی‌اش قرار داده اما در عین حال، اشعار او از عاطفه
 و احساس نیز سرشار است. «لحن و زبان هلمت ساده و روان و به دور از
 تشبیهات و استعارات پیچیده و انتزاعی است. او به جای این که با جسم و
 تنِ واژه‌ها کار کند، با روح و روانِ آن‌ها کار می‌کند. شعر هلمت، شعری
 ساختارمند با تنوع خلّاقانه در فرم و مضمون و تصویرپردازی‌های بکر است
 و نوعی نگاه متفاوت آمیخته با چاشنی طنز دارد که امور روزمره را به
 پرسش‌ها و چالش‌های فلسفی و منتقدانه و معترضانه جامعه‌شناسانه می‌کشد
 و با تأویل‌ها و تعبیرهای شاعرانه خاص خودش از موضوعات متنوع، دست
 به طرح مضامینی می‌زند که ذهن مخاطب را به چالش با پیرامون خود و
 غور و دقیق شدن در آن می‌کشاند» (کوچرا، ۱۳۹۵: ۱۸۴).

کاربرد اصطلاحات و نمادهای متضمن انگاره‌های کهن‌الگویی در اشعار
 هلمت نیز دیده می‌شود و این شاعر برجسته کرد، در عین این که همواره از
 اجتماعیات می‌گوید، اما از اشعارش تصاویری از عواطف انسانی و مضامین
 اساطیری را نیز در خود دارد. به عنوان نمونه، در شعر زیر هلمت به دریا و
 ابر اشاره کرده و ابر را مادر انسان دانسته است. ابر و دریا تعبیری از
 کهن‌الگوی آب هستند، «آب یکی از کهن‌الگوهای طبیعی است و بر
 اساس عقاید باستانی در کنار خاک و آتش و باد، یکی از عناصر چهارگانه
 تشکیل جهان به شمار می‌رود. آب در اسطوره، از اهمیتی ویژه برخوردار
 است. آب در خلقت اهورایی مقدم بر هر چیز و اصل و همه نیکی‌ها بوده

و در مقابل آن خشکسالی، زاده اهریمن و مقارن با گناه و نابخشودگی و بد
 یمنی بوده است» (شایگان، ۱۳۸۱: ۱۲۷).

ثیمه زورسه یرین / کاته کانمان / به کاتزمیرده سپیرین / ثیمه زورسه یرین / ده
 ریاهاوریمانه و / نامه یه کی بونانیرین / ثیمه زورسه یرین / هه وردایکمانه و /
 جاریک هه والی ناپرسین (احمدی، ۱۴۰۰: ۲۶).

ترجمه: ماخیلی عجیب ایم! وقتان را به ساعت می‌سپاریم. ما خیلی عجیب
 ایم! دریا همدم مان است و نامه ای نیز.. برایش نمی‌نویسیم. ماخیلی عجیب
 ایم! ابر «مادرمان» است و هیچ جویای حال‌اش نمی‌شویم؟!

شیرکو بیکس

شیرکو بیکس نیز از معروف‌ترین و پر طرفدارترین شاعران کرد است که
 اشعارش اغلب صبغه اجتماعی دارد و این شاعر آزادی‌خواه، همواره از
 وطن و آزادی شعر سروده است. بیکس علاقه وافری به کاربرد عناصر
 طبیعت دارد و از آب و باران و ابر و گل و گیاه و کوه و سنگ و
 اصطلاحاتی از این قبیل، در اشعار وی فراوان به کار رفته است. در شعر
 «آزادی»، وی از نمادهای کهن‌الگویی همچون اسب، دشت، کوه، چشمه
 و ابر سخن به میان آورده و انگاره‌های کهن‌الگویی را در این شعر در
 راستای بیان مضمون آزادی به کار گرفته است. از منظر کهن‌الگو، «اسب
 بخشی از وجود غریزی و نیمه حیوانی وجود قهرمان و حاصل فرافکنی
 بخش‌هایی از روان ناپیدای آدمی بر عنصری بیرونی است که پیوندش با
 آب و دریا، ارتباطش با نیروی سرشار زمین و طبیعت را نمایندگی می‌کند
 و در حقیقت، تجسم عینی قدرت غریزی ناخودآگاه اوست که کهن‌الگوی
 قهرمان، با رام کردن و در اختیار درآوردن این نیروی سرکش (مهار غریزه
 خود) و به پشتوانه آن، مسیر پیکار برای کمال و پیروزی را پشت سر
 می‌گذارد. به همین دلیل اسب‌های قهرمانان صاحب نیروهای فراطبیعی و
 قدرت سخن گفتن و تعقل می‌شوند و قهرمان را حتی تا گور همراهی
 می‌کنند» (قائم و یاحقی، ۱۳۹۰: ۲۸). بنابراین بیکس در این شعر، در بیان
 حسرت آلود مضمون آزادی، به کهن‌الگوی قهرمان در نظریه یونگ اشاره
 داشته است.

ئازادی؟ / کام‌ه‌ی‌ه ئازادی؟ / ئازادی ئ‌ه‌سپ‌ئ‌کی ش‌ه‌ك‌ه‌ت‌ه‌و /
 ئ‌ه‌ش‌ه‌ل‌ئ‌و / ه‌ه‌م‌و رۆژ بار ئ‌ه‌ك‌رئ‌ له فیش‌ه‌ك‌! / نیشتمان؟ / کام‌ه‌ی‌ه
 نیشتمان؟ / ئ‌ه‌ه‌و‌ع‌ه‌ر‌ده‌ی‌ رۆژئ‌ دو س‌ئ‌ جار ئ‌ه‌ی‌كوژئ‌ن‌؟ / ئ‌ه‌و‌ده‌ش‌ه‌ی‌
 كه‌ه‌ب‌ؤ‌ت‌ه‌ تات‌ه‌ش‌ؤ‌ر؟ / ئ‌ه‌و‌شاخ‌ه‌ی‌ كه‌ه‌ب‌ؤ‌ت‌ه‌ داره‌ه‌یت‌؟ / ئ‌ه‌و‌

پژمرده‌ی گفتار/ و چه پژمردگی و آلودگی‌ای بود این آوارگی‌ها! /
مرجان‌های اندوه درخشیدند و/ مردهای زمان از درخشش بازماندند/ واژه
از والیوم خواب‌آورتر است/ از آینه‌های آینده رنگین‌تر/ شفافتر است از
روشان جان! / آی؟! اکسیری‌ترین گفتار/ کلافگی کلافگی کلافگی...
(کیخسروی ۱۳۹۱: ۳).

جلال ملک‌شاه

جلال ملک‌شاه نیز از شاعران نوپرداز کرد است که نقش مهمی در تحول و
تجدد شعر کردی داشته است. ملک‌شاه زبانی رسا و روان دارد و همین امر
باعث جذابیت اشعار وی شده است. اشعار جلال ملک‌شاه مملو از عناصر
اساطیری است و دلیل آن، علاقه شاعر به سرودن اشعاری در ستایش آزادی
و وطن و یادکرد شکوه تمدن ایران باستان است. در شعر زیر، ملک‌شاه به
باور اسطوره‌ای ققنوس و آتش اشاره کرده و از این طریق به بیان مضمون
مبارزه‌طلبی در راه آزادی پرداخته است. کهن‌الگوی آتش و ققنوس از
مهم‌ترین انگاره‌هایی هستند که ریشه در اسطوره دارند. علاوه بر این،
ملک‌شاه در این شعر کهن‌الگوی «تولد دوباره» را مطرح کرده است که
تصویری بر محور عنصر آتش آفریده می‌شود. تصویر ققنوس از دل آتش
بر می‌خیزد و در ضمیر خود آگاه خواننده نیز به شکلی آتشین تجسم
می‌گردد:

من قه‌قنسم/ له نه‌فسانه و له میژو دا ناوم هه‌یه/ گهر بم کوژن هه‌زاران جار/
من خوله‌میش نه‌که‌م به هیلا‌نه‌هاوار. (ملک‌شاه ۱۳۸۴: ۴۶)

ترجمه: من ققنوسم. در افسانه‌ها و در تاریخ اسمی دارم. گر هزاران بار من
را بکشید. خاکسترم را تبدیل به خانه‌ای برای فریادهایم (فریاد زدن‌هایم)
می‌کنم.

می‌توان گفت که اشعار جلال از یک طرف حوزه‌هایی چون بیان دردهای
انسانی، ضعف‌های موجود در جامعه نابرابری‌های اجتماعی و از طرف دیگر
حوزه‌هایی چون بیان حالات شخصی، دردهای روحی، فشارهای زندگی
را در بر می‌گیرد. اشعار جلال در حوزه دوم، عمیق، استوار، سنجیده و متکی
بر دانسته‌های اسطوره‌شناسی وی می‌باشد. دیدگاه‌های فلسفی ملک‌شاه و
آشنایی وی با اساطیر جهانی وی را در میان شاعران متمایز ساخته است.
شعر ملک‌شاه هیچگاه در برابر هیچ سنت و روزمرگی‌ای سر فرود نیاورده
است و همین خصوصیت موجب شده است که اشعارش همیشه تازه باشند.
عشق رمانتیک در شعر ملک‌شاه در گرو رهایی از جور و استبداد است،

ب‌ه‌رد و ئه‌و قورو ئه‌و چ‌هوو ئه‌و لم‌ه‌ی زیندانی لئ‌زاوه؟/ نازانم
کام‌ه‌ی نه‌شیتیمان! / نازانم کام‌ه‌ی نازادی! / ئه‌و ئاوه‌ی به‌روژی نیوه‌پو
س‌ه‌رچاوه‌ی ئه‌دزین؟ / ئه‌و یاره‌ی له‌خ‌ه‌وا چاوانی ئه‌دزین؟ / ئه‌و
ه‌ه‌وره‌ی پ‌ئ‌ش‌بارین بارانی ئه‌دزین؟ / ئه‌و مانگ‌ه‌ی له‌شه‌وی
چواردیه‌ی ئه‌یدزین؟ / نازادی ئه‌ه‌سپ‌ئ‌کی شه‌که‌ه‌ت‌ه‌و
ئه‌شه‌له‌ئ‌و/ ه‌ه‌مو روژ/ بار ئه‌کرئ‌له‌فیش‌ه‌ک!! (شیری، ۱۳۹۸: ۸۶)

ترجمه: آزادی، کدام است آزادی؟ آزادی اسبی ست خسته و لنگان و هر
روز بار می‌شود از فشنگ! وطن؟ کدام است وطن؟! آن سرزمینی که
روزی، چندین بار به غارتش می‌بریم؟ آن دشتی که برهوتش کرده‌اند. آن
قله‌ای که تابوت گشته است؟ آن سنگ و آن گل و آن چشمه و آن شنی
که زندان زاییده است؟ نمی‌دانم کدامین است وطن! نمی‌دانم کدامین است
آزادی! آن آبی که به نیمروز سرچشمه‌اش را می‌دزدیم؟ آن معشوقه‌ای که
به خواب هنگام چشم‌هایش را می‌دزدیم؟ آن ابری که پیش از باریدن،
بارانش را می‌دزدیم؟ آن ماهی، که شب چهارده‌اش را ربودیم؟ آزادی
اسبی ست خسته و لنگان و هر روز بار می‌شود از فشنگ!!

هاشم سراج

وی از شاعران نوگرایی کرد است که زبانی امروزی‌تر نسبت به شاعران
بررسی شده دارد و به نوعی، از شاعران دوره مدرنیته است. سراج در عین
نوگرایی در زبان، به بیان مضامین عرفانی توجه نشان داده و موضوع اغلب
اشعار وی عرفان و زهد است. این شاعر توانمند، در عین حال به اسطوره و
مضامین حماسی نیز علاقه نشان داده و در برخی از اشعارش به نمادها و
انگاره‌هایی اشاره کرده که با توجه به نظریه کهن‌الگوی یونگ، از
ناخودآگاه جمعی انسان‌ها نشأت گرفته‌اند. به عنوان مثال، در شعر زیر،
سراج از تمدن و شهرنشینی نالان است و بر این باور است که مظاهر تمدن
و صنعت، عاطفه و احساس را از زندگی بشر زدوده است و برای بیان این
مضمون، از اصطلاحاتی چون دریاچه، گلها و گیاهان، آینه، اکسیر، کوزه
و مرگ استفاده کرده که همگی از انگاره‌های کهن‌الگویی محسوب
می‌شوند:

پریشان‌ترین دریاچه، ستاره‌ای از بخارآلوده‌ترین جیوه‌ی الکلی را/
پیشکشمان کرد، مستیمان نبخشید/ ای دوست ما از جمله صوفیان زاویه‌های
زهد بودیم/ که دانه‌های پسته‌ی پارسایی لب به تائیدمان نگشود"/ پروانه‌های
رنگین بال عشق به وجود/ آلوده شدند آلوده/ آلوده به‌خوشه‌ی گلوآژه‌های

تودرخوابم/ قامتت را بلند کرده‌ای/ دست می‌کشی/ از باغستان همسایه/
سیبی را/ دزدکی در دستانت می‌گذاری/ من می‌ترسم/ در خواب/ تو باغبان/
رازخشی و/ من سیم را/ از تو پنهان می‌کنم (نقل از بایزیدی ۱۳۹۳: ۵).

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی کهن‌الگو در شعر شاعران کرد نشان می‌دهد که آنان همواره در سرودن شعر، به مضامین اساطیری و عناصر طبیعت توجه ویژه دارند و همین امر باعث شده تا انگاره‌های کهن‌الگویی در اشعار این شاعران نمود یابد. این شاعران، اغلب از زندگی شهری گریزانند و مظاهر تمدن و صنعت را نابودگر عاطفه و احساس می‌پندارند و همین امر باعث می‌شود تا آرزوی بازگشت به طبیعت روستایی در شعر آنان موج بزند و عناصر طبیعت وارد شعر آن‌ها شود. مضامینی همچون آزادی و وطن نیز در شعر این شاعران به وفور دیده می‌شود و پرداختن به چنین موضوعاتی، با توجه به اینکه محدودیت‌هایی دارد، این شاعران را مجبور به بهره‌گیری از زبان استعاری و نمادین می‌کند و شاعران بالاجبار، آزادی و وطن و مضامین اجتماعی و سیاسی را به عناصر طبیعت تشبیه می‌کنند و این مورد نیز یکی از دلایل بروز و ظهور انگاره‌های کهن‌الگویی منبعث از عناصر طبیعی در اشعار این شاعران می‌شود. در مجموع، چنان‌که در نمونه اشعار شاعران مورد بررسی دیده شد، بسامد انگاره‌های کهن‌الگویی در شعر نو کردی به وفور دیده می‌شود و این امر نشان می‌دهد که شعر این شاعران اگرچه برخی قواعد شعر سنتی را نادیده گرفته، اما از نظر مضمون و مفهوم، غنی و پر بار است.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول در رشته روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی در دانشکده روانشناسی دانشگاه تهران است. به جهت حفظ رعایت اصول اخلاقی در این پژوهش سعی شد تا جمع‌آوری اطلاعات پس از جلب رضایت شرکت‌کنندگان انجام شود. همچنین به شرکت‌کنندگان درباره رازداری در حفظ اطلاعات شخصی و ارائه نتایج بدون قید نام و مشخصات شناسنامه افراد، اطمینان داده شد.

حامی مالی: این پژوهش در قالب رساله دکتری و بدون حمایت مالی می‌باشد.

نقش هر یک از نویسندگان: این مقاله از رساله دکتری نویسنده اول و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم استخراج شده است.

تضاد منافع: نویسندگان همچنین اعلام می‌دارند که در نتایج این پژوهش هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از اساتید راهنما و مشاوران این تحقیق و والدینی که در این پژوهش شرکت کردند، تشکر و قدردانی می‌گردد.

ملکشاه استبداد را مانعی بر سر راه رسیدن به معشوق خیالی‌اش می‌داند. از خود گذشتگی و فداکاری برای رسیدن به هدف و آنچه که باید باشد هیچ‌گاه از شعر ملکشاه جدا نبوده است.

سواره ایلخانی‌زاده

سواره ایلخانی‌زاده نیز از شاعران تأثیرگذار و مهم دوره معاصر است. وی فعالیت نوگرایانه خود را در عرصه شعر کردی در فضای ادبی ایران که تجربه نوگرایی را از طریق شاعرانی چون نیما یوشیج و دیگران از سرگذرانده بود آغاز کرد. اشعار ایلخانی‌زاده از نظر فکری نیز بکر و تازه است و وی با تقلید و پیروی از شاعران دیگر میانه‌ای ندارد. نوستالژی و علاقه به روستا از مهم‌ترین مضامین شعری ایلخانی‌زاده بوده و به همین دلیل اشعار وی مملو از تصاویر و انگاره‌های کهن‌الگویی است. در شعر زیر، ایلخانی‌زاده رؤیای بازگشت به روستا را در سر می‌پردازد و از شهر و مظاهر تمدن و صنعت مدرن گریزان است. او در این شعر از کهن‌الگوی آب و چشمه سخن می‌گوید که از نظر کهن‌الگویی، مظهر زایایی و مادرانگی است:

شار/ گولم/ دلم پره له ده رد و کول/ نه لیم بروم له شاره که ت/ نه لیم به جامی ناوی کانپاوی دیه کهم/ عیلاجی که م کولی دلی پر/ له ده ردی
ثبنتزازه که ت (برزنجی، ۱۳۸۰: ۱۰۱).

ترجمه: شهر. زیبای من. درونم مملو از غم و غصه است. می‌خواهم که شهر تو را ترک بگویم. می‌خواهم با کمی آب چشمه روستایمان. غم و غصه درونم را از درد انتظار دوا کنم.

ژیلا حسینی

ژیلا حسینی دیگر شاعر زن کرد است که اشعارش سرشار از احساس و عاطفه بوده و به دلیل روان بودن، طرفداران خاص خود را دارد. وی نیز همانند سواره ایلخانی‌زاده، به نوستالژی و بازگشت به گذشته‌ای شکوهمند علاقه دارد و در عین حال، اشعار عاشقانه دلنشینی نیز سروده است. در شعر زیر، شاعر به توصیف خواب خود پرداخته است. «یونگ خواب را افشاگر ذهن ناخودآگاه می‌دید. به عقیده یونگ، خواب حوادث آینده را پیش‌بینی کرده و به نکاتی در شخصیت خواب بیننده که شخص از آن‌ها غافل شده است اشاره می‌کند» (یونگ، ۱۳۸۳: ۲۱۷).

خاموش/ می‌لرزاند لبهای من را؟! خواب تو را می‌بینم/ دستم را گرفته‌ای و طوفان تعجبم/ مرا با خود/ به کناری می‌کشانی/ اما فردا/ تو طوفانی/

منابع

احمدی، جمال، (۱۴۰۰). بازتاب شرایط اجتماعی در شعر نو کردی (مورد مطالعه: اشعار جلال ملکشا)، فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، دوره ۴، شماره شماره پیاپی ۱۰، صص ۸۲-۶۳.

<https://ensani.ir/fa/article/>

ارشاد، محمدرضا، (۱۳۸۲)، گستره اسطوره (گفتگو با حورا یآوری)، تهران: هرمس.

<https://www.agahbookshop.com>

بایزیدی دلیر، خالد، (۱۳۹۳). «ژیلا، فروغ کردستان» (گذری بر شعر ژیلای حسینی). مجله آوانگاردها، شماره ۴۰، صص ۱۹-۳.

برزنجی، اسماعیل، (۱۳۸۰)، سنگینه خواب (اشعار سواره ایلخانی پور به همراه ترجمه فارسی). تهران: نشر توکلی.

<https://www.ketabium.com/product/>

بیننده، مسعود، (۱۳۸۷)، در دفاع از شعر (مقدمه‌ای بر تجربه مدرنیته در شعر نو کردی)، مجله زیبار، سال دوازدهم، شماره ۶۷ و ۶۸، صص ۵۵-۲۹.

<https://ensani.ir/fa/article/>

دلور، پروانه؛ گذشتی، محمدعلی و صالحی علیرضا، (۱۳۹۴)، بررسی کهن‌الگو در شعر احمد شاملو با نگاه کاربرشناختی، نشریه ادبیات عرفانی و اسطوره‌شناختی (زبان و ادبیات فارسی)، دوره: ۱۱، شماره ۳۹، صص ۸۱-۱۲۱.

<https://ensani.ir/fa/article/>

حسنی سیده فاطمه، تیزدست طاهر، زربخش محمد رضا. ارائه مدل ساختاری بهزیستی روان‌شناختی براساس طرحواره‌های ناسازگار اولیه، خودشفقتی و امیدواری در زنان مبتلا به مالتیپل اسکروزیس. مجله مطالعات ناتوانی. ۱۴۰۰؛ ۱۱: ۷۳-۷۳.

https://jdisabilstud.org/browse.php?a_id=۲۲۹۲&sid=۱&slc_lang=fa

سجادی، بختیار، (۱۳۹۹)، تاریخ ادبیات کردی در کردستان عراق پس از ۱۹۷۰، طرح پژوهشی دانشکده ادبیات دانشگاه کردستان.

شایگان، داریوش، (۱۳۸۱)، بت‌های ذهنی و خاطره ازلی، چاپ پنجم، تهران: انتشارات امیرکبیر.

شریعتمداری، علی، (۱۳۹۴)، اصول و فلسفه تعلیم و تربیت، چاپ ۶۲، تهران: امیرکبیر.

شریعتی، مهناز، (۱۳۹۹)، بررسی تطبیقی شعر نو کردی و فارسی (با توجه به اشعار نیما یوشیج و عبدالله گوران) ف پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه کردستان، استادارهما: اسعد شیخ احمد.

شیری، فریاد، (۱۳۹۸)، عاشقانه‌های شیرکو بیگس، تهران: نشر سرزمین اهورایی.

شیری، فریاد، (۱۳۹۹)، نگاهی به جریان نوگرایی در شعر، کردی.

<https://library.tebyan.net/fa/Viewer/Text/84958/0>

عبدالوحید، آزاد، (۱۹۷۰)، دیوان شیخ نوری، پیرانشهر: انتشارات آراس.

علی اقدم، ماح، (۱۳۹۸)، نگاهی به جریان نوگرایی در شعر کردی.

<http://www.kardux.blogfa.com/post/22>

فریزر، جیمز جرج، (۱۳۸۳)، شاخه‌ی زرین: پژوهشی در جادو و دین، مترجم: کاظم فیروزمند، انتشارات آگه.

قائمی، فرزاد؛ یاحقی، محمدجعفر، (۱۳۹۰)، اسب؛ پرتکرارترین نمادینه جانوری در شاهنامه و نقش آن در تکامل کهن‌الگوی قهرما، متن پژوهی ادبی، دوره (۱۳)، شماره (۴۲)، سال (۲۰۱۰-۳)، صص ۱۷-۲۶.

<https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=۱۰۹۷۹۹>

کریم مجاور، رضا، (۱۳۸۷)، مقدمه کوله بار یک عاشق مادرزاد؛ گزیده اشعار عبدالله په شیو، تهران انتشارات مروارید.

<https://morvarid.pub/%DA%A>

کوچرا، کریس. (۱۳۹۵)، جنبش ملی کرد، ترجمه ابراهیم یونسی، چاپ سوم، تهران: فرهنگ.

<https://didibook.ir/product/detail/>

کیخسروی، عبدالله، (۱۳۹۱)، مجله ادبی آوانگاردها، شماره ۱۱.

گوران، عبدالله، (۱۳۹۸)، دیوان گوران، تهران: نشر پانید.

گورین، او دیگران، (۱۳۷۱)، راهنمای رویکردهای نقد ادبی، ترجمه زهرا میهن خواه، چاپ اول، تهران: انتشارات اطلاعات.

<https://www.ketabettelaat.com/book/inde>

محمدرپور، دنیا، (۱۳۹۹)، کتاب‌های بختیار علی؛ معجزه‌ای در ادبیات اقلیم کردستان عراقف مجله اینترنتی خانه کتاب.

<https://www.vividex.ir/fa/blogvividex/booksbakhtyrali>

محمدرپور، کاوان، (۱۳۹۶)، فرازهای شعر نو کردی در کردستان عراق، روزنامه شرق، ۱۷ دی.

<https://vinesh.ir>

محمدی، ملاکریم، (۱۳۹۸)، دیوان گوران، سندج: نشر آمیار.

ملکشاه، جلال، (۱۳۸۴)، زره‌ی زنجیری و شه دیله‌کان، سندج: نشر پرتویان.

<https://ketabehsan.com/product/%D>

نظریگی، مازیار، (۱۳۹۱)، مروری بر ادبیات کرد.

<https://shereno.com/post-13979.html>

یونگ، کارل گوستاو. (۱۳۸۳)، ضمیر پنهان، برگردان ابوالقاسم اسماعیل پور، چاپ دوم، تهران: انتشارات کاروان.

یونگ، کارل گوستاو، (۱۳۷۸)، انسان و سمبولهایش، ترجمه‌ی محمود سلطانیه، چاپ دوم، تهران: انتشارات جامی.

References

- Ahmadi, Jamal, (1400). Reflection of social conditions in the new Kurdish poetry (study: Jalal Maleksha's poems), *Sociology of Culture and Art Quarterly*, Volume 4, Number 1 - Serial Number 10, pp. 63-82.
<https://ensani.ir/fa/article/>
- Ershad, Mohammad Reza, (2012), *The Range of Myths (conversation with Houra Yavari)*, Tehran: Hermes.
<https://www.agahbookshop.com>
- Bayazidi Delir, Khaled, (2014). "Zhila, Forough Kurdistan" (excerpt from Zhilah Hosseini's poem). *Avangardha Magazine*, No. 40, pp. 3-19.
- Barzanji, Ismail, (1380), *Sangeh Khab (poems of Saware Ilkhanipour with Persian translation)*. Tehran: Tavakoli publishing.
<https://www.ketabium.com/product/>
- Binandeh, Masoud, (2007), in defense of poetry (an introduction to the experience of modernity in the new Kurdish poetry)", *Zaribar magazine*, 12th year, numbers 67 and 68, pp. 29-55.
<https://ensani.ir/fa/article/>
- Delaware, Ziba; Gozashti, Mohammad Ali and Salehi Alireza, (2014), Examining the archetype in Ahmed Shamlou's poetry from a pragmatic point of view, *Journal of Mystical Literature and Cognitive Mythology (Persian Language and Literature)*, Volume: 11, Number 39, pp. 121-81.
<https://ensani.ir/fa/article/>
- Hoseini Sayedah Fatemeh, Tizdast Tahir, Zarbakhsh Mohammad Reza. Presenting a structural model of psychological well-being based on early maladaptive schemas, self-compassion and hope in women with multiple sclerosis. *Journal of Disability Studies*. 1400; 11 ():73-73
https://jdisabilstud.org/browse.php?a_id=2292&sid=1&slc_lang=fa
- Sajjadi, Bakhtiar, (2019), *History of Kurdish literature in Iraqi Kurdistan after 1970*, research project of Faculty of Literature, University of Kurdistan.
- Shaygan, Dariush, (1381), *mental idols and eternal memory*, fifth edition, Tehran: Amirkabir Publications.
- Shariatmadari, Ali, (2014), *Principles and Philosophy of Education and Training*, 62nd edition, Tehran: Amirkabir.
- Shariati, Mahnaz, (2019), comparative analysis of modern Kurdish and Persian poetry (with regard to the poems of Nima Yoshij and Abdullah Goran) in Master's thesis of the University of Kurdistan, supervisor: Asad Sheikh Ahmed.
- Shiri, Faryad, (2018), *Shirko Biks Romances*, Tehran: Sarzemeen Ahurai Publishing House.
- Shiri, Faryad, (2019), a look at the trend of modernism in poetry, Kurdish,
<https://library.tebyan.net/fa/Viewer/Text/84958/0>
- Abdulwahid, Azad, (1970), *Diwan Sheikh Nouri*, Piranshahr: Aras Publishing House.
- Ali Aghdam, Madeh, (2018), a look at the trend of modernization in Kurdish poetry,
<http://www.kardux.blogfa.com/post/22>
- Frazer, James George, (2013), *The Golden Branch: A Study in Magic and Religion*, Translator: Kazem Firouzmand, Age Publications.
- Ghaemi, Farzad; Yahaghi, Mohammad Jaafar, (2010), horse; The most frequent symbolic animal in the Shahnameh and its role in the evolution of the heroic archetype, *Literary Research Text*, Volume (13), Number (42), Year (2010-3), pp. 26-17.
<https://www.sid.ir/fa/Journal/ViewPaper.aspx?ID=109779>
- Karim Mojaver, Reza, (2007), the introduction of the backpack of a native lover; A selection of poems by Abdallah Pe Shiv, Tehran, Marvarid Publications.
<https://morvarid.pub/%DA%A>
- Kochra, Chris. (2016), *Kurdish National Movement*, translated by Ebrahim Yunsi, third edition, Tehran: Farhang.
<https://didibook.ir/product/detail/>
- Keikhosravi, Abdullah, (2013), *Avangardha Literary Magazine*, No. 11.
- Gouran, Abdullah, (2018), *Divan Goran*, Tehran: Paniz Publishing.
- Gurin, A. and others, (1371), *Guide to Literary Criticism Approaches*, translated by Zahra Mihankhah, first edition, Tehran: Information Publications.
<https://www.ketabettelaat.com/book/index>
- Mohammadpour, Duniya, (2019), Bakhtiar Ali books; A miracle in the literature of the Kurdistan Region, Araql, Khaneh Kitab online magazine.
<https://www.vividex.ir/fa/blogvividex/booksbakhtyrali>
- Mohammadpour, Kavan, (2016), New Kurdish poetry verses in Iraqi Kurdistan, *Sharq newspaper*, December 17. <https://vinesh.ir>
- Mohammadi, Moulakarim, (2018), *Divan Goran*, Sanandaj: Amiyar Publishing.
- MalekShah, Jalal, (1384), *Zare-e Zah-Njiri and Dile-Kan*, Sanandaj: Pertobian Publishing.
<https://ketabehsan.com/product/%D>
- Nazarbeigi, Maziar, (1391), a review of Kurdish literature,
<https://shereno.com/post-13979.html>
- Jung, Carl Gustav. (1383), *hidden noun*, translated by Abolqasem Esmailpour, second edition, Tehran: Karvan Publications.
- Jung, Carl Gustav, (1378), *Man and his Symbols*, translated by Mahmoud Soltanieh, second edition, Tehran: Jami Publications.